

Leaeroesoejkesje jåa3 tjåervie-, måara- jìh

metalleduedtiefagesne

Dette er en sørsamisk oversettelse av den fastsatte læreplanteksten.
Læreplanen er fastsatt på nordsamisk.

Mieriedimmine vihtiestamme Saemiedigkeste 04.05.2021 reaktavåroeminie
laakesne snjaltjen 17.biejeste 1998 nr. 61 maadthskuvlen jìh
jåarhkelierehtimmien bijre (ööhpehtimmielaake) § 6-4 mubpie lihtse.

Faamosne 01.08.2022 raejeste

Faagen bijre

Faagen relevaanse jñh vihkeles aarvoeh

Jáa3 tjáervie-, máara- jñh metalleduedtiefaage lea vætnoeproduksjovnen, dávvoemen jñh orrestimmien bijre saemien aerpievuekien átnoedaevierijstie. Praktihkeles barkoen tjírreh tjáervesne, metallesne jñh jeatjah iebnine, jñh ovmessie dirregh jñh maasjinah nuhtjedh, lierehtæjjah vætnoetjehpiesvoeth jñh goerkesem duedtiefaagen aerpievuekien, hammoen jñh teknikken bijre evtiedieh. Lierehtæjjah edtjeh goerehtidh, ássjalommes evtiedidh jñh innovatijve prosessh nuhtjedh orre átnoedaeverh sjugniedidh. Duedtiefaage edtja lierehtæjjide ryöjrehtidh aerpievuekien dorjesh jñh orreevtiedamme dorjesh vytnesjidh mej mietie seabradahke gihtjie. Daate sæjhta jiehtedh duedtiefaage edtja hoksedh vytnesjæjjah ööhpehtimmiem áadtjoeh dovne aerpievuekien jñh daajbaaletje duedtien sisnjelen mij lea viedteldihkie aalkoeáálmegen daajrose.

Gaajhkh faagh edtjeh viehkiehtidh lierehtimmien aarvoeváaromem saetniedehtedh. Jáa3 tjáervie-, máara- jñh metalleduedtiefaage edtja faageles identiteetem, sjugniedimmieaavoem jñh goerkesem eevtjedh duedtien náármijste, etihkeste jñh estetihkeles vuelijste. Barkoen tjírreh faagine lierehtæjjah edtjeh daajroem vejtiestidh gellievoeten jñh jeerehtsi bijre saemien kultuvreaerpesne. Daajroe aerpievuekien bijre edtja viehkiehtidh guktie lierehtæjjah eatnemem seahkarieh jñh ektiedimmiem guarkoeh gaskem vierhtieátnoem jñh daerpiesvoetem eatnemevierhtide vaarjelidh báetijen aejkien boelvide. Faage edtja lierehtæjjide daajroem vedtedh barkoefaalijen jñh barkijen diediti jñh reaktaj bijre, jñh vihkelesvoeten bijre laavenjostoste golme guejmiej gaskem, gusnie barkoefaalije, barkije jñh áejvieladtjh ektesne berkieh hijven barkoejieldem evtiedidh.

Jarngbiehkieh

Jarngbiehkie iebneveeljeme jñh kultuvreaerpie lea sjiehteles iebnh tjáervie-, máara- jñh metalledorjesidie reebledh jñh veeljedh, dejtie gietedidh jñh dejtie aerpievuekien mietie tjaavhkodh. Jarngbiehkie lea aaj guktie saemien kultuvreaerpie átnoen tjírreh symbovljiste, hammoedimmien jñh átnoen tjírreh tjaalehtjimmeste lea viedteldihkie saemien gielese jñh aerpievuekide.

Kjerneelementet materialvalg og kulturarv handler om å skaffe til veie og velge ut egnede materialer til horn-, bein- og metallprodukter, bearbeide dem og oppbevare dem på en tradisjonell måte. Videre handler kjerneelementet om hvordan samisk kulturarv gjennom symbolbruk, utforming av ornamentikk og bruk av det er forankret i samiskspråk og tradisjoner.

Duedtie, dirregh j̄ih maasjinah

Jarngbiehkie duedtie, dirregh j̄ih maasjinah leah duedtine giehtelidh j̄ih ovmesseie vytnešjimmievuekieh nuhtjedh gosse tjåervesne, måaresne, metallesne j̄ih jeatjah iebnine vytnešje. Lea aaj mahtedh iebni joekehts j̄ijtsevoeth guarkedh j̄ih ovmesseie dirregh j̄ih maasjinah veeljedh dan barkoen mietie maam edtja darjodh. Jarngbiehkie lea aaj mahtedh healsoen, byjresen j̄ih jearsoesvoeten siejhme njoelkedassi mietie barkedh, mah leah ovmesseie barkoevuekiej bijre j̄ih åtnoen bijre vaarjelimmiedalhketjijstie, daataaarkijste j̄ih bihkedassijste goh akte s̄iehtesjamme bielie abpe vierhkiesijjiekarkoste.

Hammoedimmieprosessh

Jarngbiehkie hammoedimmieprosessh lea evtiedimmien bijre åssjalommesijstie, barkoem soejkesjidh, tjirrehtidh j̄ih dokumenteeredh gosse duedtiedorjesh tjåervesne, måaresne j̄ih metallesne evtete. Aaj mahtedh hammoem, funksjovnem, klaeriem, iebnem j̄ih innovasjovnem nuhtjedh goh vihkeles faktovrh hammoedimmieprosessine. Gosse lierehtæjjah vuekieh, hammoeh j̄ih ovmesseie aerpievuekieh goerehtieh, edtjeh duedtiedorjesh vijriebasse evtiedidh j̄ih orre duedtiedorjesh darjodh.

Maarkedegoerkese

Jarngbiehkie maarkedegoerkese lea ektiedimmien bijre åasaj j̄ih dienesten gaskem j̄ijtse produksjovnesne. Lea aaj j̄ijtse barkoem åehpiedehtedh j̄ih åestijh ovmesseie ektiedimmie bihkedidh. Jarngbiehkie lea aaj mierrhkevaarobigkemen j̄ih bievnemen bijre duedtien j̄ijtsevoetijste j̄ih kulturelle j̄ih aerpievuekien aarvoste. Aaj faagen kultuvrehistovrijem j̄ijtse barkosne nuhtjedh. Maarkededoekeme j̄ih doekeme j̄ijtse vætnoedorjesijstie j̄ih dienesijstie ovmesseie viermiej tjirrh lea bielie jarngbiehkeste.

Dåaresthfaageles teemah

Almetjehealsoe j̄ih jieledemaalveme

Jåa3 tjåervie-, måara- j̄ih metalleduedtiefaagesne dihte dåaresthfaageles teema almetjehealsoe j̄ih jieledemaalveme lea tjiehpiesvoetem evtiedidh, hijven barkoerutijnh utnedh j̄ih kråahpem joekehtslaakan svihtjedh j̄ih nuhtjedh gosse vytnešjeminie, j̄ih dirregh j̄ih maasjinah reaktoelaakan nuhtjedh. Lea aaj identiteetem evtiedidh j̄ih nænnoestidh sjugniedimmieaavoen j̄ih haalvemen tjirrh, j̄ih mahtedh dåeriesmoerh loetedh j̄ih veeljemh j̄ijtse jieliedisnie vaeltedh mej åvtete j̄ijtje diedtem åtna. Lea mahtedh j̄ijtjedamtoem j̄ih heartoeh evtiedidh sov mielem jiehtedh. Almetjehealsoe j̄ih jieledemaalveme lea aaj guktie faageles ektiedahkosne mubpiejgumie leara mubpiej aarvoeh, veeljemh j̄ih buektemevuekieh seahkaridh. Lea aaj guktie duedtie maahta ektiedimmie dâehkide vuesiehtidh joekehtslaakan.

Monnehke evtiedimmie

Jáa3 tjáervie-, máara- jñh metalleduedtiefaagesne dñhte dáaresthfaageles teema monnehke evtiedimmie lea laejhtehkslaakan ussjedadtedh jñh voerkes árrodh etihkeles jñh byjreseligke bielide gosse iebnh reebliie jñh produksjovneprossine. Aaj guarkehdh, vuarjasjidh jñh maehdedh daajbaaletje teknologijem produksjovnesne duedtidorjesijstie nuhtjedh. Aaj maereles jñh monnehke aerpievuekien jñh orresjugneden duedtidorjesh hijven kvaliteeteste evtiedidh, mejtie maakta gorredidh, orresistie nuhtjedh jñh dávvodh. Monnehke evtiedimmie lea aaj faage lea bielie barkoste veartenen eatneme- jñh kultuvreaerpiem gorredidh.

Vihkeles tjiehpiesvoeth

Njaalmeldh tjiehpiesvoeth

Njaalmeldh tjiehpiesvoeth jáa3 tjáervie-, máara- jñh metalleduedtiefaagesne lea maehdedh faagegielem nuhtjedh jñh dorjesi bijre soptsestidh gosse áestijigujmie, barkoevoelpigujmie, deallahtæjjajgujmie, aerpievuekien guedtijigujmie jñh jeatjah laavenjostoeguejmiejgujmie soptseste. Lierehtæjjah njaalmeldh tjiehpiesvoeth evtiedieh gosse digkiedieh, ussjededtieh jñh áehpiedehtieh dorjesh jñh vuekieh, jñh jñjtsh mielh buektieh faageles digkiedimmine.

Maehtedh tjaeledh

Maehtedh tjaeledh jáa3 tjáervie-, máara- jñh metalleduedtiefaagene lea tjaeledh, möönsterh darjodh, barkoeguvvieh- jñh buerkiestimmieh darjodh. Aaj barkoeprossesh áehpiedehtedh jñh dokumenteeredh teeksten tjñrrh jñh dejtie áestiejidie, barkoevoelpide, deallahtæjjide jñh jeatjah laavenjostoeguejmide váájñedehtedh. Aaj goerehtidh jñh ussjedadtedh faageles teemaj jñh gyhtjelassi bijjeli, argumentasjovnem tseegkedh jñh jñjtse teeksth revideeredh.

Maehtedh lohkedh

Maehtedh lohkedh jáa3 tjáervie-, máara- jñh metalleduedtiefaagesne lea gaavnedh jñh vuarjasjidh biievñesh faagelidteratuvresne, ovmessie teekstine, barkoebuerkiestimmine, guvvine, symbovline jñh illustrasjovnine. Aaj viertiestidh, biievñesh toelhkestidh jñh faageles konklusjovnh vuarjasjidh áehpies jñh ovnohkens faageamhtijste. Aaj gaaltijh laejhtehkslaakan nuhtjedh mejtie maakta giehtjedidh. Maehtedh ryökñedidh.

Maehtedh ryöknedh

Maehtedh ryöknedidh jáa3 tjåervie-, máara- jñh metalleduedtiefaagesne lea maehtedh væktoem ryöknedidh, möönsterh darjodh jñh ïebneåtnoem jñh tñjjeåtnoem ryöknedidh. Aaj ekonomeles ryöknedimmieh darjodh gosse edtja åasafaalenassem vedtedh sielten jñh jñjtse dorjesinie jñh dienesjinie.

Digitaale tjiehpiesvoeth

Digitaale tjiehpiesvoeth jáa3 tjåervie-, máara- jñh metalleduedtiefaagesne leah bievnesh veedtjedh jñh åehpiedehtedh jñh åssjalommes våajnoes darjodh. Aaj dorjesigujmie barkedh dorjeseevtiedimmesne jñh hammoedimmesne jñh åasam ryöknedidh jñh maarkededoekeminie barkedh jñjtse vætnoedorjesijstie jñh -dñenesijstie. Digitaale tjiehpiesvoeth leah varjasjidh, gñetedidh jñh bievnesh iktedidh, laejhtehts årrodh gaaltjidie jñh gaaltjidie vuesiehtidh. Digitaale tjiehpiesvoeth leah aaj etihkeles voerkesvoetem evtiedidh jñh digitaale varjasjimmiefaamoem vuesiehtidh gosse njoelkedassh jñh nåarmh fulkie.

Maahtoelmieh jñh varjasjimmie

Maahtoelmieh jñh varjasjimmie tjåervie-, máara- jñh metalleduedtiefaage

Maahtoelmieh

Lierehtimmien ulmie lea lierehtæjja edtja maehtedh

- jñjtse barkoem soejkesjidh, tjñrrehtidh, varjasjidh jñh dokumenteeredh jñh duedtieterminologijem nuhtjedh
- saemien aerpievuekien daajroem jñh aalkoeåålmegekultuvrem goerehtidh jñh skraejrine nuhtjedh jñjtse sjugneden barkose jñh bievnemisnie duedteste etihkeleslaakan
- digitaale vierhtieh nuhtjedh barkoeguvvieh, sjissah jñh maallh evtiedidh jñh dejtie jñjtse barkosne nuhtjedh orre dorjesh tjåerveste, måareste jñh metalleste hammoedidh mah treendide jñh vuede sjehtieh mah leah jarkelimmesne
- duedtieaerpievuekieh Saepmesne tjñjelkestehtedh jñh aerpievuekien duedtiedorjesh jñjtse jallh veeljeme dajveste darjodh
- ïebnem veeljedh, ïebnem gñetedidh jñh dam aerpievuekien jñh orre vuede mietie tjaavhkodh, jñh funksjovnem, kvaliteetem jñh nænnoesvoetem buerkiestidh
- aerpievuekien vætnoe- jñh åtnoedaeverh darjodh jñh geervehtidh jñh orre vætnoe- jñh åtnoedaeverh tjåerveste, måareste jñh/jallh metalleste evtiedidh

- dorjesh j̄ih daeverh hammoedidh j̄ih darjodh viehkine s̄āakesjidh, tjoehpedh j̄ih freesedh
- vuekieh silpebarkosne nuhtjedh gosse kleebjegh j̄ih dorjesh tj̄aervine j̄ih m̄aarine ektine dorje, j̄ih tj̄ielkestehtedh guktie presisjovne j̄ih veelevoete vaajteles illedahkem baajnehte
- ovmesseie vuekieh pryövedh guktie iebnh laavkedh, dejtie vuarjasjidh j̄ih dejtie j̄ijtse barkosne nuhtjedh
- ovmesseie hammoedimmievuekieh, baahkegietedimmievuekieh j̄ih baahkegietedimmievuekieh staeleste nejpierproduksjovnese pryövedh j̄ih vuarjasjidh
- hovredahpem soejkesjidh, hammoedidh j̄ih ḡaarodh
- tjaalehtjidh, naajedh j̄ih hammoedidh ovmesseie iebnh j̄ih dorjesh
- joekehts vuekieh bijjeskieriegietedimmesne nuhtjedh ovmesseie iebnine j̄ih dorjesinie
- iebne- j̄ih produksjovneåasah j̄ijtse duedtidorjesinie j̄ih dienesjinie ryöknedidh, j̄ih ektiedimmiem vuejnedh iebneveeljemen, produktiviteeten j̄ih dienesten gaskem
- joekehts digitaale vierhtieh nuhtjedh maarkededoekemisnie j̄ih doekemisnie j̄ijtse j̄ih sielten m̄ierhkevaarojste, j̄ih gaskesadtemisnie åestijigujmie j̄ih jeatjah laavenjostoeguejmiejgujmie
- saemien tj̄aervie-, m̄aara- j̄ih metalleduedtiehistovrijem j̄ih j̄ijtsevoetem tj̄ielkestehtedh goh referaanse produksjovnesne j̄ih rekonstruksjovnesne dorjesijstie naemhtie guktie maahta dam giehtjedidh
- aavtjoedirregh slijhpedh, sijjedh, veajahtidh, nuhtjedh j̄ih gorredidh
- aelhkies gorredimmiem maasjinijste, dirregijstie j̄ih dalhketijstie darjodh healsoen, byjresen j̄ih jearsoesvoeten siejhme njoelkedassi mietie
- maereles vaarjelimmedalhketjh nuhtjedh j̄ih kr̄aahpem joekehtslaakan svihtjedh j̄ih nuhtjedh mearan barkeminie olles nipkemeskaarah barkoesijjesne åadtjoeh
- ovmesseie saemien duedtiesiebriej j̄ih -institusjovni barkoesuerkiem j̄ih barkoem goerehtidh j̄ih guktie nåhtoem dejstie åadtjodh, j̄ih dej seabradahkeråållan bijjelen ussjedadtedh
- njoelkedassi j̄ih latjkoej mietie barkedh mah barkoetsiehkiem faagesne reguleerieh, j̄ih barkoefaalijen j̄ih barkijen diedth j̄ih reaktah tj̄ielkestehtedh

Jaabnan vuarjasjimmie

Jaabnan vuarjasjimmie edtja viehkiehtidh lieremem eevtjedh j̄ih maahtoem evtiedidh. Lierehtæjjah maahtoem j̄aa3 tj̄aervie-, m̄aara- j̄ih metalleduedtiefaagesne vuesiehtieh j̄ih evtiedieh gosse daajroeh, tj̄iehpiesvoeth j̄ih laejhtehks ussjedimmiem nuhtjeh barkoelaavenjassh loetedh learofaagesne. Bihkedæjja edtja sj̄iehteladtedh guktie lierehtæjja lea meatan j̄ih lieremelastose skreejrehtidh jeereldihkie barkoelaavenjassi tj̄jrrh. Bihkedæjja j̄ih lierehtæjjah edtjeh dialogesne årrodh lierehtæjjan

evtiedimmien bijre jáa3 tjáervie-, máara- j̄ih metalleduedtiefaagesne. Lierehtæjjah edtjeh nuepiem áadtjodh soptsestidh maam dáávroeh sijjeh haalvoeh, j̄ih j̄ijtse faageles evtiedimmien bijjelen ussjedatdedh. Bihkedæjja edtja guhkiebasse lieremen bijre bihkedidh j̄ih lierehtimmiem s̄jiehteladtedh guktie lierehtæjjah maehtieh bihkedimmiem nuhtjedh sijjen maahtoem faagesne evtiedidh.

Vuarjasjimmieöörnege

Minngemes vuarjasjimmie

Faagepryöven ávtelen gaajhkesch mah eah leah iemie lierehtimmielaajroem tjirrehtamme, leah tjoereme tjaaleldh eksamenem stááresjamme mij lea dorjesovveme learoesejkesjen mietie faagesne. Eksamene sentraale dorjesávva j̄ih voenges sensureereme sjædta. Eksamene ij edtjeh ryöjredimmiebieliem utnedh. Lierehtimmie jáa3 tjáervie-, máara- j̄ih metalleduedtiefaagesne edtja faagepryövine galhkedh. Gaajhkesch edtjeh faagepryövem vaeltedh, maam edtjeh unnemes govhte barkoebiejine tjirrehtidh.